

Погрішук Г.Б.

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ Й АУДИТУ В УКРАЇНІ

Розглянуто питання екологічного страхування й аудиту в Україні, що суттєво вплине на здійснення господарської діяльності й поліпшення природокористування. Запропоновано механізм екологічного страхування, який полягає у значному зниженні шкоди довкіллю і дасть змогу захистити ресурсний потенціал від несприятливих наслідків виробничої діяльності.

The author examines questions of ecological insurance and audit in Ukraine, which will essentially influence the realization of economic activity and the improvement of nature use. The proposed mechanism of ecological insurance is to substantially lessen damages to the environment and will make it possible to protect the resource potential from unfavorable consequences of production activity.

Сьогодні екологічне страхування в Україні перебуває в зародковому стані. Це пов'язано насамперед із відсутністю методик оцінки ймовірних збитків від аварійного забруднення навколишнього природного середовища, а також із браком належного законодавчого забезпечення страхування взагалі й екологічного зокрема.

Екологічне страхування, мабуть, одне з головних джерел коштів для фінансового забезпечення екологічних проектів у регіонах, бо нині більшість їх дотацийні й не мають у своїх бюджетах достатньо коштів для цієї мети.

Наприклад, запровадження обов'язкового страхування в Україні відповідає інтересам і держави, і суб'єктів господарювання. Обов'язковою умовою збереження цього балансу інтересів є віднесення страхових витрат на собівартість продукції (робіт, послуг). Тому, на нашу думку, на собівартість можуть бути віднесені витрати на створення страхових резервів, у тому числі на страхування цивільної відповідальності підприємств — джерел ризику аварійного забруднення середовища. Такий порядок доцільно розробляти з урахуванням мінімізації збільшення собівартості продукції.

У свою чергу, проведення еколого-економічного аудиту дає змогу страховикові не тільки визначити фактичний ризик і відповідальність за дотримання нормативних вимог на підприємстві, де проводиться аудит, а й висунути вимоги до моніторингу і зниження рівня ризику.

Щоб оцінити екологічний ризик підприємств, що споруджуються, з метою їхнього страхування повинен проводитися попередній аудит стану навколишнього природного середовища, що входить у вартість страхування, для розподілу відповідальності за можливе забруднення внаслідок настання страхового випадку.

І екологічне страхування, й еколого-економічний аудит є цілком прийнятним джерелом фінансових ресурсів для фінансування природоохоронних заходів.

- контроль за проведенням природоохоронної політики;
- надання правового захисту у разі забруднення природного середовища підприємствами;
- стимулювання діяльності підприємств у галузі розроблення екологічно безпечних технологій, фінансування запобіжних природоохоронних заходів у регіоні.

Обсяг матеріальної відповідальності страховика з еколого-економічного страхування може бути дуже великим. Це залежить, у першу чергу, від обсягу виробництва, розміру підприємства і величини можливого збитку.

Добровільне екологічне страхування варто розглядати ширше, ніж вид підприємницької діяльності. Його можуть узяти на себе як державні страхові служби, так і незалежні організації.

На добровільних засадах усіма без винятку підприємствами можуть страхуватися й інші види екологічної відповідальності, зокрема відповідальності за збитки, заподіяні здоров'ю та життю персоналу підприємств — винуватців екологічних аварій, а також прямі й непрямі витрати, пов'язані з ліквідацією наслідків шкоди, завданої екології. Конкретні види добровільного екологічного страхування, їхні умови мають визначатися страховиком. Такого підходу до вибору форм страхування могли б дотримуватися усі підприємства незалежно від форми власності й підпорядкування.

Це дасть змогу активізувати процес страхування, підвищити зацікавленість підприємств у ньому. Страховим компаніям, що здійснюють добровільне екологічне страхування, доцільно проводити його на конкурентних засадах, що стимулюватиме появу гнучких взаємовигідних форм економічної відповідальності, сприятиме широкому впровадженню найперевіреніших варіантів страхування, постійно удосконалюватиме його методи, розширюватиме діапазон договірних умов страхування.

Ми пропонуємо фінансові відносини між страховиком і страхувальниками будувати так:

по-перше, страхувальник сплачує одноразово і повністю суму страхового внеску відповідно до договору. Такі внески мають забезпечувати наповнення фонду обов'язкового екологічного страхування в розмірі 30—40%, а великим підприємствам надаватиметься можливість сплатити свій страховий внесок у 2—3 етапи, щоб вони не зазнали великих фінансових втрат, і водночас це дасть змогу поповнити фонд обов'язкового екологічного страхування ще на 40—50% у стислі терміни;

по-друге, певну суму у вигляді страхових внесків або коштів цільового призначення повинні сплатити суб'єкти регіону. Це становитиме решту 10%.

Кошти фонду, сформованого таким чином, повинні використовуватися за прямим призначенням.

Витрати коштів фонду можуть проводитися після реєстрації настання страхового випадку в авансовому порядку. Пряме і швидке фінансування рятуваль-

Страхова справа

них і ліквідаційних робіт дасть змогу істотно знизити розмір фактичного збитку. А це, у свою чергу, заощадить фінансові ресурси фонду на сплату економічних санкцій і штрафів, оскільки їхній розмір буде невеликий через своєчасне вжиття рятувальних і ліквідаційних заходів у районі аварії.

У системі витрат екологічного страхового товариства регіону мають бути і витрати запобіжного характеру на заходи, які дають змогу попереджати настання страхової події, або локалізувати її розміри до мінімуму, що допомагає істотно скоротити суму страхових виплат.

За рахунок коштів цього фонду може забезпечуватися страховий захист інтересів третіх осіб щодо заподіяних їм збитків аварійним забрудненням навколишнього середовища, а у разі, коли відповідальність страховика не настає, здійснюється фінансування превентивних заходів на державному рівні.

Працівниками екологічної страхової компанії регіону щорічно на підприємствах повинні проводитися заходи еколого-економічного аудиту.

Як відзначалося вище, проведення еколого-економічного аудиту дає можливість страховикові не тільки визначити фактичний ризик і відповідальність за дотримання нормативних вимог на підприємстві, де проводиться аудит, а й висунути вимоги до моніторингу і зниження рівня ризику.

Крім того, доцільно сформулювати методичне забезпечення системи обов'язкового екологічного страхування в регіоні, що охоплює оцінку екологічного ризику суб'єктів господарювання, формування системи страхових нормативів екологічного аудиту виробничих об'єктів для обов'язкового екологічного страхування в регіоні. Для успішного впровадження системи обов'язкового екологічного страхування в регіоні треба мати добру інформаційну підтримку.

Запровадження системи обов'язкового екологічного страхування в регіоні гарантуватиме відшкодування збитків, завданих аваріями з екологічними і соціально-економічними наслідками всім зацікавленим сторонам; забезпечуватиме ліквідацію екологічних наслідків аварій у найкоротший термін; фінансову стійкість підприємств на випадок аварій; знижуватиме екологічний ризик підприємств шляхом посилення контролю за їхньою виробничо-господарською діяльністю і додатковим фінансуванням робіт, спрямованих на захист навколишнього природного середовища, з позагалузевих джерел.

Екологічне страхування є принципово новим методом формування фінансових ресурсів для розв'язання екологічних проблем регіону.

Принципова схема руху фінансових ресурсів при екологічному страхуванні могла б мати такий вигляд:

- страхувальники (підприємства—платники екологічних платежів) перераховують до об'єднаного екологічного фонду екологічні платежі й штрафи у встановленому законодавством порядку;

- екофонд створює фонд екологічного страхування у формі внутрішнього субрахунку;

— екофонд укладає зі страховиком договір екологічного страхування, де страхові ризики і відповідальність деталізовані щодо всіх зазначених підприємств-платників (екоплатежі), або серію договорів за дорученням від кожного підприємства-платника;

— у разі позитивної ухвали Держкомекології України 50% сумарних перерахунь передається страховикові як страховий внесок за договором екологічного страхування;

— при укладанні договору страхування екофонд (за узгодженням із підприємствами-страхувальниками і Держкомекології України) вносить у договір страхування перелік природоохоронних заходів страховика;

— в умови договору страхування в обов'язковому порядку мають входити контроль і допомога тимчасово вільними коштами страховику (у межах страхового внеску) з боку Держкомекології України як представника суб'єктів господарювання.

Далі працює стандартна схема страхування.

Підприємства — платники екологічних платежів (конкретні споживачі страхових послуг) можуть одержати додатковий обсяг страхового покриття шляхом цільового перерахування страховикові (через екофонд) додаткового страхового внеску з віднесенням його на собівартість продукції. У цьому разі вони зменшують свою оподатковувану базу і забезпечують собі додаткове фінансування природоохоронних заходів.

Формула розрахунків, заснована на сумарному страховому 50-процентному внеску, тоді має такий вигляд:

$$C = \frac{P}{2},$$

де P — сума, що переказується у фонд.

Таким чином, щоб мати достатнє страхове покриття екологічних ризиків, половину коштів із суми екологічних платежів у регіоні необхідно спрямовувати на цілі екологічного страхування.

Отже, комплексний розвиток екологічного страхування в Україні дасть змогу: скоротити бюджетні витрати на ліквідацію аварійних та надзвичайних ситуацій; підвищити матеріальну відповідальність підприємств і зацікавленість місцевих органів влади у мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище; забезпечити цільове використання коштів, які спрямовуються на ліквідацію та попередження екологічного забруднення; посилити контроль за потенційно небезпечними видами діяльності.